

Stikstofaanpak een kwestie van slikken of stikken?

Stofstof. Het houdt de gemoederen nogal bezig. Sommige boeren en politici zien de hele sector in de touwen hangen. Anderen hebben een genuanceerde kijk op de ontwikkelingen en pleiten voor gezond (boeren)verstand. En vooral voor een snelle hervatting van de dialoog. De balans tussen de economische belangen van een breed gewaardeerde sector én de natuur moet worden gevonden. De dwang, die velen in de Kabinetsplannen zien, moet plaats maken voor verlokkingen die leiden tot voordelen voor zowel de boer als de natuur. Maar eerst moeten de hakken uit het zand...

De gesprekken op basis waarvan deze rubriek is geschreven werden eind juli gevoerd. Daardoor is geen rekening gehouden met eventuele actuele ontwikkelingen op het stikstofdossier.

Caroline van der Plas (55), Tweede Kamerlid BoerBurgerBeweging (BBB)

“Stikstofplan moet terug naar de tekentafel”

Caroline van der Plas is duidelijk naast de boeren gaan staan als het gaat om het stikstofdossier. Op de vraag wat er nu moet gebeuren, zegt ze: “Het plan moet terug naar de tekentafel. Het draait allemaal om natuurherstel, maar we weten niet eens wat er precies met de natuur gebeurt. En ook niet wat de rol van stikstof daarbij is.” Ze twijfelt aan de doelstelling van natuurherstel. “De Habitatrichtlijn uit 1992 is daarbij leidend. Maar moeten we wel terug naar de situatie van toen en alle diertjes en plantjes van destijds terug zien te krijgen? Had de natuur zich in die 30 jaar ook niet zelf verder ontwikkeld waardoor vanzelf nieuwe diertjes en plantjes waren ontstaan?”

Ze zegt: “We hebben 162 Natura2000-gebieden in Nederland. Die zijn in beton gegoten. Alles is vastgelegd, met als gevolg dat er rechtszaken worden gevoerd over uitstoot en depositie.” Ze vindt dat, om reductie van stikstofuitstoot te berekenen, meer op innovaties moet worden ingezet en veel minder op reductie van de veestapel. “Daarvoor moet er wel meer geld in innovatie worden gestoken. Maar dat is slechts een fractie van de 25 miljard die het Kabinet wil uitrekken voor uitkoop van boeren.” Ze wijst erop dat boeren de afgelopen decennia al veel hebben bereikt via innovatie. “Veel meer dan de

industrie en de luchtvaart bijvoorbeeld.”

Caroline van der Plas ziet niets in het idee van oud-landbouwminister Cees Veerman (zie elders in deze rubriek) voor gebiedsgerichte commissies die met boeren gaan praten en vervolgens met regionale oplossingen komen. “Niet weer commissies!”, verzucht ze. “En zeker niet met oud-bestuurders en bankiers. Die hebben momenteel geen enkel vertrouwen meer van boeren. We moeten af van de technocraten en ambtenaren. Die kennen de boeren niet en richten zich op een soort van wensnatuur die nooit heeft bestaan.”

Ze heeft enige hoop dat het Kabinet tot inkeer komt. Onder meer ook door publicaties die uitwijzen dat de soep wellicht minder heet wordt gegeten dan deze tot nu toe wordt opgediend. Van der Plas heeft, samen met Pieter Omtzigt, een spoeddebat aangevraagd over de berekeningen van het ministerie van Financiën, waaruit blijkt dat met de huidige stikstofdoelen bijna 30.000 boeren moeten stoppen of fors inkrimpen. De huidige stikstofdoelen kosten de burgers dan 40 miljard euro in plaats van 25 miljard euro. Deze informatie is niet met de Kamer gedeeld voor het stikstofdebat van 23 juni. “Dat had wel moeten”, vinden Van der Plas en Omtzigt. “Dit is cruciale informatie die is achtergehouden voor de Kamer.”

Mathijs Groot Koerkamp (32), melkveehouder in Harfsen (maatschap met ouders en broer) “Tijd voor een allesomvattend plan”

De melkveehouderij van de familie Groot Koerkamp geldt als inspiratiebedrijf voor het Platform Natuurinclusieve Landbouw Gelderland. Maar komt Mathijs niet aan met hoogdravende filosofieën over de aanpak die hij hanteert. Hij laat de natuur voor zich werken waar dat kan en, vooral ook, waar dat voordelen oplevert. “Experimenten zijn mooi, maar als ze niets opleveren zijn ze dus niet duurzaam. Maar dingen als grasklaver en kruidrijk grasland werken in het voordeel van de boer én van de biodiversiteit. Andere zaken moeten zich nog bewijzen, zoals een perceel maisland waar geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt. Het financiële risico voor dit experiment wordt mede gedragen door het genoemde platform voor natuur inclusieve landbouw.”

Op de vraag wat er moet gebeuren om de stikstofcrisis op te lossen, zegt Mathijs: “Volgens mij hebben we te maken met een maatschappelijk probleem dat breder is dan stikstof alleen. We hebben ook nog de energiecrisis en de klimaatcrisis. Dat gaat niet alleen boeren aan, maar de hele samenleving. Er moet in mijn ogen een allesomvattend plan komen waarmee je al deze factoren gelijktijdig aanpakt.” De agrarische sector kan zelf nog veel doen om de redu-

ceren, denkt Groot Koerkamp. “We zijn eigenlijk nog maar net begonnen met het zoeken naar slimme verbeteringen. Er wordt op veel fronten gewerkt aan reductie van stikstof en aan natuurherstel. Zo zie ik in deze regio een duidelijk teruggang in het gebruik van glyfosaat. Mechanische onkruidbestrijding en eco-ploegen maken de teelt van een gewas overigens wel duurzamer en het vraagt andere machines. Het zou mooi zijn als, op termijn, ook de opbrengst omhoog gaat.”

Hij ziet het verleiden van boeren met duidelijke voordelen van een andere aanpak, waaronder betere prijzen, als een belangrijk instrument om de crisis uit het slop te halen. “Een deel van de boeren laat zich nogal makkelijk gijzelen door doemscenario's, wat ik zeker begrijp naar aanleiding van de stikstofkaart. Dan gaan de hakken in het zand. We moeten weg van zaken die op dwang lijken en aantonen dat er andere, aantrekkelijke manieren van bedrijfsvoering zijn. Het stikstofprobleem speelt al lang en leidde onder meer tot problemen met de vergunningverlening. De uitspraak van de rechter heeft gezorgd voor enorme tijdsdruk en dat wreekt zich nu”, aldus Mathijs Groot Koerkamp.

Cees Veerman (73), landbouwer, econoom en voormalig minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2002-2007), lid CDA

“Elke dag is een verloren dag”

Oud-landbouwminister Cees Veerman vindt dat natuurherstel leidend moet zijn. Praten over kritische depositiewaarden is wat hem betreft niet erg zinvol. “Dat is een instrument en geen doel. Daar kun je eindeloos over doorpraten, maar elke dag is een verloren dag”, zo zegt hij. “De Raad van State heeft de zaak op scherp gezet. De urgentie die hieruit spreekt is terecht. De natuur heeft veel geleden en dat moet nu worden aangepakt. De politiek heeft het probleem steeds voor zich uitgeschoven.”

Op de vraag wat er nu moet gebeuren om verder te komen, noemt hij drie punten. Eerst moet de omstreden kaart van tafel. “Die zorgt ervoor dat iedereen met een microscoop gaat zitten kijken wat het voor zijn of haar bedrijf betekent.” De publicatie van de kaart noemt hij overigens ‘een communicatieve blunder’ en ‘een misfit’. Op de tweede plaats moet worden vastgehouden aan 2030, het jaar waarin de stikstofuitstoot met minimaal 49 procent gedaald moet zijn ten opzichte van 1990. Veerman: “Ik betwijfel of we dat gaan halen, maar je moet dat doel niet te snel prijsgeven. Rol je programma uit maar, op het moment dat je zeker weet dat het niet lukt, moet je eerlijk zijn en de termijn oprekken tot bijvoorbeeld 2035.” Ten derde vindt Veerman dat natuurgebieden uit het Nederlandse Natuurnetwerk (NNN) niet dezelfde status moeten krijgen dan de Natura2000-gebieden. Hij zegt: “Natura2000

geniet Europese bescherming en daar moet je niet aan tornen. Bij de NNN-gebieden moet je per geval bekijken wat er nodig is. We hebben de natuur de afgelopen decennia verpruts en dat laat zich niet heel snel herstellen. Aan de andere kant is de veerkracht van diezelfde natuur ook altijd weer opmerkelijk.” Over de aanwijzing van Johan Remkes als gespreksleider ziet Cees Veerman dat de ontvangst niet goed was. “Het idee voor een gespreksleider kwam van het CDA, maar Mark Rutte ging ermee aan de haal en kwam met Remkes op de proppen. Die kan dat prima maar hij heeft last van het partijpolitieke frame dat hij de architect van het stikstofplan zou zijn.” Veerman pleit voor een pilot in een aantal verschillende gebieden. Een vertrouwenscommissie met mensen die de regio en de sector kennen – zoals oud-burgemeester en -bankiers – zouden met boeren moeten gaan praten over wat ze willen. “Stoppen, doorgaan, een camping beginnen, natuurbeheerder worden. De commissie kan dan de regionale puzzel maken en met een plan komen. Ook hier moet natuurherstel het doel zijn.”

Om aan te geven dat hij 25 miljard die het Kabinet wil uitrekken voor uitvoering van het stikstofplan, erg veel geld vindt, spreekt hij dit telkens uit als 25.000 miljoen. Veerman denkt dat het goedkoper kan. “Maar zorg wel dat de provincies voldoende middelen hebben om snel stappen te kunnen zetten.”

Paulien Hogenkamp (49), agrarisch coach bij Hogenkamp Agrarische Coaching in Wierden “Boer wil wel veranderen, maar niet veranderd worden”

Paulien Hogenkamp begeleidt, in een team van acht mensen, boeren in hun persoonlijke ontwikkeling. De huidige stikstofcrisis zorgt er nog niet voor dat de telefoon roodgloeiend staat. “Nadat er weer eens iets over de boeren wordt uitgestort, overheerst eerst boosheid. Dat is een emotie waarbij je niet meteen aan coaching denkt. Dat uit zich bijvoorbeeld via acties. Pas als de boosheid plaatsmaakt voor verdriet, stress of zorgen komen ze bij ons terecht. Dat kan wel een jaar duren. Dat patroon zien we bij iedere crisis.”

Ze vervolgt: “Als zich bijvoorbeeld een prijsdal in de varkens- of rundveesector voordoet, krijgen we meteen vragen over of we al veel extra hulpvragen krijgen. Nee, zo werkt het dus niet, dat komt later pas.” Hogenkamp onderscheidt in haar praktijk drie groepen cliënten. Dat zijn op de eerste plaats boeren die door de bomen het bos niet meer zien door burn-outverschijnselen en familieproblematiek. De tweede groep heeft last van keuzestress rondom de bedrijfsontwikkeling. En de derde groep

betreft de ondernemers die wat meer afstand kunnen nemen en een frisse blik willen houden op de ontwikkelingen in de sector. Zij benutten de coach als klankbord. Op de vraag wat er moet veranderen om uit de impasse op het stikstofdossier te komen zegt Paulien: “De dwang moet eraf. Boeren willen best veranderen, maar ze willen niet veranderd worden. Zet ze niet met de rug tegen de muur en met een figuurlijk pistool op hun hoofd. Het valt of staat met een goede uitleg over wat de voordelen van veranderen kunnen zijn. Er zijn veel boeren die willen stoppen omdat ze geen opvolging hebben. Voor hen liggen er nu kansen. Laat ze zich bij de provincie melden met hun wensen. Om te praten over de mogelijkheden. De provincie gaat die weilanden niet onderhouden. Misschien moet de natuur daar de kans krijgen en kan de boer er blijven wonen en natuurbeheerder worden. Daar zijn boeren namelijk goed in. Er is nu geld en er liggen kansen”, zo geeft Hogenkamp een positieve draai aan de huidige situatie.